

Μαρίνος Αντύπας (1872-1907) - Ο διαφωτιστής των κολίγων

«Πολλάκις εδοκίμασα την λόγχη και την φυλακή, κατανοήσας έτσι ότι η πρόοδος της ιδέας έχει ανάγκην αυτοθυσίας και ότι το δέντρο του αγώνα ποτίζεται με αίμα και όχι με νερό».

Μαρίνος Αντύπας

Ο Μαρίνος Αντύπας υπήρξε αγωνιστής του αγροτικού κινήματος κι ο πρώτος που αγωνίστηκε εμπράκτως για να αφυπνίσει τους εξαθλιωμένους κολίγους, παρ' ότι ο ίδιος δεν ήταν αγρότης. Ήταν υπέρμαχος των λαϊκών ελευθεριών και των φυσικών δικαιωμάτων του ανθρώπου, κυρίως των ανθρώπων του μόχθου. Αγωνίστηκε σ' όλη του τη ζωή για την αφύπνιση του λαού, και μάλιστα των αγροτικών και εργατικών τάξεων.

Γεννήθηκε στο ορεινό χωριό Φερεντινάτα, της περιοχής Πυλαρού στην Κεφαλλονιά, το 1872. Ήταν ο μεγαλύτερος γιος του Σπύρου Αντύπα και της Αγγελίνας το γένος Κλαδά από το Αργοστόλι. Αδέλφια του ήταν ο Μπάμπης ή (Μπαούτας) και η Αδελαΐς. Ο πατέρας του ήταν ξυλουργός και ξυλογλύπτης και ζούσε από το επάγγελμά του. Έτσι ο Μαρίνος Αντύπας κατόρθωσε να τελειώσει το γυμνάσιο με πολλές στερήσεις, που έγιναν ακόμη μεγαλύτερες όταν, σε ηλικία 17 ετών, πήγε να ζήσει στην Αθήνα ως φοιτητής της Νομικής Σχολής, χωρίς εντέλει να αποπερατώσει τις σπουδές του και να πάρει το πτυχίο του νομικού. Ο Μαρής, όπως τον φώναζαν στην ιδιαίτερη πατρίδα του, ως φοιτητής ήρθε σε στενή επαφή με προοδευτικούς, δημοκρατικούς και σοσιαλιστικούς κύκλους της Αθήνας, που επέδρασαν σημαντικά στον ιδεολογικό του προσανατολισμό, γίνεται μέλος του Κεντρικού Σοσιαλιστικού Συλλόγου του Καλλέργη και μάλιστα στις αρχές Φεβρουαρίου 1896 ήταν ομιλητής σε συγκέντρωση 200 περίπου χωρικών στη Βιτρίτσα, όπου μίλησε για τον Σοσιαλισμό. Αργότερα, με τη διάσπαση του Κεντρικού Σοσιαλιστικού Συλλόγου, συνεργάστηκε για ένα διάστημα με τον

Σοσιαλιστικό Σύνδεσμο «Κόσμος», ενώ αργότερα έγινε μέλος του Σοσιαλιστικού Συλλόγου.

Όταν ξέσπασε η Κρητική Επανάσταση του 1896, ο Αντύπας με άλλους φοιτητές κατέβηκε εθελοντής αγωνιστής στην Κρήτη. Σε μια σύγκρουση όμως με τους Τούρκους, τραυματίστηκε σοβαρά στο στήθος και αναγκάστηκε να επιστρέψει στην Αθήνα. Στην Αθήνα άρχισε να οργανώνει δημόσιες ομιλίες για τον Σοσιαλισμό και τις επαναστατικές ιδέες, ενώ τον ίδιο χρόνο (1897) οργάνωσε και μίλησε σε συλλαλητήριο στην Ομόνοια εναντίον των Μεγάλων Δυνάμεων και του βασιλικού καθεστώτος της Ελλάδας, κατηγορώντας τους για την ήττα στον πόλεμο του χρόνου αυτού και ζήτησε την εξακολούθηση του πολέμου κατά των Τούρκων μέχρι τέλους. Για το συλλαλητήριο αυτό συνελήφθη και παραπέμφθηκε σε δίκη, στις 8 Ιανουαρίου 1898, όπου καταδικάστηκε σε έναν χρόνο φυλάκιση στις φυλακές της Αίγινας, αποκτώντας τον χαρακτηρισμό του επικίνδυνου. Η υπ' αριθμόν 4176 διαταγή του Υπουργείου Δικαιοσύνης δίνει αυστηρή εντολή *«Να μπει ο Αντύπας στην απομόνωση και να μην συνδιαλέγεται κανένας μαζί του. Σε περίπτωση μη συμμορφώσεως του Αντύπα προς τα παραπάνω να τον δέσουν μέσα στο κελί και να τον θέσουν "υπό άναλον δίαιτα"»*.

Μετά την αποφυλάκισή του, προσπάθησε να συνεχίσει τις σπουδές του, αλλά τελικά τις εγκατέλειψε και επέστρεψε στην ιδιαίτερη πατρίδα του το 1900. Τότε γνώρισε την Βασιλικούλα Καλομοίρη κόρη σταφιδέμπορα από την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Η κυρία «Κούλα», όπως την έλεγαν στο χωριό, ήταν γυναίκα από αρχοντική οικογένεια, αγάπησε τον Αντύπα και φύλαγε τα γράμματα του μέχρι τελευταία που πέθανε. Ο Αντύπας εκδίδει εκεί την εφημερίδα «Ανάστασις», όπου το πρώτο φύλλο της κυκλοφόρησε στις 29 Ιουλίου του 1900. Το περιεχόμενο του πρώτου φύλλου προκάλεσε την καταδίωξη του Αντύπα και την εισαγωγή του σε δίκη, με αποτέλεσμα τη διακοπή της έκδοσης της εφημερίδας. Όμως από τις 3 Ιουλίου 1904 ως τις 27 Απριλίου 1907 συνεχίστηκε η έκδοσή της χωρίς καμιά διακοπή.

Τα πιστεύω του, συμπύκνωσε στο τελευταίο του άρθρο, με τίτλο «ΤΙ ΕΙΜΑΙ», όπου, μεταξύ άλλων, γράφει:

«Είμαι σοσιαλιστής όνομα και πράγμα, φέρω τον τίτλο μου πιστώως και υπερηφάνως. Πιστεύω ως παντοκράτορα, ποιητή ορατών τε και αοράτων, την εργασίαν, και ως ομοούσιον και αχώριστον τριάδα της ευτυχίας και της ειρήνης, την Ελευθερία, την Ισότητα και την Αδελφότητα».

Παράλληλα, ο Αντύπας ιδρύει στην Κεφαλλονιά την πολιτικοεκπαιδευτική λέσχη «Λαϊκό Αναγνωστήριο “Η ισότης”», δημιουργώντας και νέα προβλήματα στις αρχές, που τον οδηγούν σε δίκη, η οποία όμως είχε ως αποτέλεσμα την αθώωσή του. Η κοινωνική και πολιτική του δραστηριότητα δεν περιορίστηκε μόνο στην Κεφαλλονιά αλλά ξεδιπλώθηκε και στην Αθήνα. Έπαιρνε ενεργό μέρος στη διοργάνωση συλλαλητηρίων. Στον Πειραιά, μάλιστα, είχε σχέσεις με τον πρόεδρο των εργατικών σωματείων, Ανάργυρο Φαρδούλη.

Το 1903, λόγω των διώξεων εναντίον του, ο Αντύπας έκανε ένα, καθοριστικό για τη ζωή του, ταξίδι στον πλούσιο γεωπόνο θείο του Γεώργιο Σκιαδαρέση, που διέμενε στο Βουκουρέστι της Ρουμανίας και ύστερα από πολλές συζητήσεις τον έπεισε να επενδύσει αγοράζοντας γη στο θεσσαλικό κάμπο. Πράγματι ο Σκιαδαρέσης, μαζί μ' έναν άλλο συμπατριώτη του, τον Αριστείδη Μεταξά, αγόρασε στην περιοχή των Τεμπών ένα μεγάλο κτήμα 300.000 στρεμμάτων.

Κορύφωση της πολιτικής του δραστηριότητας ήταν η υποψηφιότητά του ως βουλευτής Κρανιάς κατά τις βουλευτικές εκλογές του 1906. Απέτυχε η υποψηφιότητά του με μικρή μειοψηφία, μαζεύοντας 2.550 ψήφους εργατών και χωρικών. Την ίδια χρονιά βαφτίζει στην Κεφαλλονιά τα παιδιά ενός φίλου του και ενός βοηθού του πατέρα του δίνοντάς τους τα ονόματα Αναρχία και Επανάσταση. Οι γονείς των παιδιών, αλλάζουν ύστερα από χρόνια τα ονόματα και μετατρέπουν το Αναρχία σε Άννα και το Επανάσταση σε Ανάσταση. Μετά την αποτυχία του στις βουλευτικές εκλογές, ο Αντύπας, ύστερα από πρόσκληση του θείου του Σκιαδαρέση, εγκατέλειψε την Κεφαλλονιά και έφθασε στη Θεσσαλία, όπου ανέλαβε τη διεύθυνση των κτημάτων του θείου του, μαζί με τον Παναγιώτη Σκιαραδέση, τον Ιούνιο του 1906. Η έκταση αποτελούσε πρώην τσιφλικί του Αλή Πασά και η πλευρά Σκιαδαρέση παίρνει την περιοχή που έχει έδρα το Λασποχώρι (Ομόλιο).

Εκεί συνάντησε μια κατάσταση που δεν μπορούσε να τον αφήσει ανεπηρέαστο. Οι σχέσεις ιδιοκτησίας πάνω στη γη είχαν μείνει όπως ήταν επί τουρκοκρατίας. Το ίδιο συνέβαινε και με τις συνθήκες εργασίας των χωρικών στα χτήματα των τσιφλικιάδων. Είναι γνωστό άλλωστε πως το αγροτικό ζήτημα στην Ελλάδα, δηλαδή η απαλλοτρίωση των τσιφλικιών και το μοίρασμά

τους στους αγρότες, δε λύθηκε μετά την Επανάσταση του '21 αλλά μετατέθηκε για έναν αιώνα μετά ενώ στη Θεσσαλία έλαβε εκρηκτικές διαστάσεις. Η Θεσσαλία

προσαρτήθηκε στην Ελλάδα το 1881, ύστερα από την υπογραφή ειδικής σύμβασης ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις και την Τουρκία στο πλαίσιο του Συνεδρίου του Βερολίνου. Όμως τίποτα δεν άλλαξε στη ζωή των αγροτών του θεσσαλικού κάμπου. Η γη απλώς άλλαξε χέρια και τον Τούρκο δυνάστη διαδέχτηκε ο Έλληνας ο οποίος πολύ συχνά αποδεικνυόταν χειρότερος του προκατόχου του. Επειδή η απελευθέρωση δεν έγινε επαναστατικά, οι Τούρκοι ιδιοκτήτες των τσιφλικιών είχαν το δικαίωμα να πουλήσουν φεύγοντας τις περιουσίες τους, κυρίως σε πλούσιους Έλληνες γαιοκτήμονες και επιχειρηματίες. Οι καινούργιοι τσιφλικάδες ήταν πλούσιοι ομογενείς του παροικιακού Ελληνισμού, που ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα της ελληνικής κυβέρνησης για επενδύσεις. Γεωργοεπιχειρηματίες, μορφωμένοι, γλωσσομαθείς ήτανε οι αγοραστές της γης και αποτέλεσαν την υψηλή κοινωνία της Θεσσαλίας. Οι περισσότεροι από αυτούς δεν έμεναν ποτέ στα τσιφλίκια και ανέθεσαν τη διαχείρισή τους σε επιστάτες-διαχειριστές, ή τα ενοικίαζαν σε άλλους που τα εκμεταλλεύονταν χωρίς όρια. Η χειρότερη κατηγορία τσιφλικιάδων ήταν οι πρώην επιστάτες-διαχειριστές των μεγάλων κτημάτων, που έφτιαξαν περιουσία, εκμεταλλευόμενοι και τους κολίγους και τα αφεντικά τους. Μια στατιστική στα 1911 απαριθμεί 848 μεγάλα τσιφλίκια σ' όλη την Ελλάδα η μισή δηλαδή καλλιεργήσιμη γη της χώρας ανήκε στους τσιφλικάδες μη εξαιρουμένου και του μοναστηριακού κλήρου, Απ' αυτά, περίπου 400 τσιφλίκια βρισκόνταν στην Θεσσαλία και εργάζονταν σ' αυτά το 50% του αγροτικού πληθυσμού της. Η περιουσία των τσιφλικιάδων, οι οποίοι είχαν τεράστια πολιτική επιρροή, προστατεύονταν από τον νόμο που απαγόρευε την απαλλοτρίωση ή τον εξαναγκασμό σε πώληση των τσιφλικιών και ειδικά αυτών της Θεσσαλίας, ενώ με ειδική παράγραφο απαγορεύονταν η θέσπιση διατάξεων που θα άλλαζαν το καθεστώς των κολίγων στα τσιφλίκια.

Ο τσιφλικάς είχε την δυνατότητα να προσλαμβάνει ή να απολύει τον κολίγο χωρίς καμιά δικαιολογία, σύμφωνα δε με τον εσωτερικό κανονισμό των τσιφλικιών ο κολίγος δεν είχε κανένα ιδιοκτησιακό δικαίωμα στην οικία που έμενε, όφειλε να παράγει ορισμένη ποσότητα καρπών από την οποία έπρεπε να δίνει το ένα τρίτο, ενώ σε περίπτωση θανάτου η οικογένειά του διωχνόταν από το τσιφλίκι. Κάτω απ' την αυστηρή επίβλεψη των επιστατών, χιλιάδες οικογένειες ζούσαν σαν δουλοπάροικοι στα θεσσαλικά τσιφλίκια. Οι δυνατότητες διαμαρτυρίας και οι προσπάθειες οργάνωσης αντιμετώπιζονταν από την αστυνομία και τις δικαστικές αρχές με σκληρό και άδικο τρόπο σ' όφελος των τσιφλικιάδων, πολλοί από τους οποίους ήταν και βουλευτές.

Οι κολίγοι που δούλευαν στα τσιφλίκια, μαρτυρούσαν και υπόφεραν γιατί το αφεντικό γύριζε όλη τη μέρα στα κτήματα καβάλα στ' άλογό του, με το κουρμπάτσι στο χέρι και το γκρα στον ώμο. Όπως γράφει ο ιδρυτής του Αγροτικού Κόμματος, Δημήτριος Μπούσδρας «Οι καλλιεργηταί, όπως και πρώτα υποχρεούνται να δίδωσιν εις τον γαιοκτήμονα (αφέντην), το

τρίτον ή το ήμισυ των παραγομένων καρπών, ενοίκιον διά τη βοσκήν των κτηνών, μέγαν αριθμόν ορνίθων και αμνών, ικανήν ποσότητα τυρού, βουτύρου, καυσοξύλων, αιγών, πεπονιών, χόρτου και αχύρου, να στέλλωσιν εν θήλυ μέλος, ίνα ζημώνη και ψήνη το ψωμί της επιστασίας, λείψανον του δικαιώματος της πρώτης νυκτός: Οι τσιφλικούχοι εξουσίαζον το σώμα των γυναικών και των θυγατέρων των κολίγων... Κατώκουν εις τρώγλας και πολλοί συνέτρωγον εν τη αυτή φάτνη με τους όνους των, θνήσκοντες δε, και με αιμάσσουσαν καρδίαν, ητένιζον τα πέριξ της κλίνης του θανάτου τέκνα των, διότι τα εγκατέλειπον άστεγα... Οσάκις δε υπεδέχοντο τον αφέντην επισήμως, γονυπετείς, εσύροντο, εκτύπων το χώμα με το μέτωπον τρεις φορές και εφίλουν τον αριστερόν πόδα του. Γενικώς δε ειπείν αι μεγάλαι πιέσεις, αι εξαθλιώσεις και αι αφόρητοι ταπεινώσεις δίκην μαστιγίου, έπληττον τα νώτα και είχαν κάμει τους χωρικούς δέκτας ενός επαναστατικού ευαγγελίου...». Ο δικηγόρος εκδότης της εφημερίδος «Πανθεσσαλική», Σοφοκλής Τριανταφυλλίδης, σε μια μελέτη του που εκδόθηκε στα 1906, αναφέρει: «Η Θεσσαλία επί Τουρκοκρατίας, δεν ετυραννείτο από τους Τούρκους αλλ' από τους κοτζαμπάσηδες διά των Τούρκων... Μετά την προσάρτησιν αι ελληνικαί κυβερνήσεις παρέδωσαν τη Θεσσαλίαν εις νέαν εκμετάλλευσιν, και εις νέαν τυραννίαν ολίγον διαφέρουσαν, αν μη χείρονα της πρώτης. Την παρέδωσαν εις τον κοτζαμπασισμόν και την τοκογλυφίαν... Οι χωρικοί όθεν και οι κολίγοι της Θεσσαλίας εκτός της αρπαγής του Αλή, και της βίας του Σουλτάνου, υπέστησαν νέαν βίαν εκ μέρους της κυβερνήσεως της γλυκειάς των Πατρίδος, η οποία, διά της χωροφυλακής, διά των αστυνόμων, διά των νομαρχών και διά των εισαγγελέων, απειλούσα διωγμούς, φυλακίσεις και εξώσεις, ηνάγκασε τους κολίγους να παραιτηθώσιν άκοντες παντός δικαιώματος, το οποίο είχαν επί των αγρών των, και να συναινέσωσιν εις την κατάλυσιν παντός περιορισμού της κυριότητος των τσιφλικίων όστις υφίστατο υπό το κράτος της σουλτανικής κυριαρχίας».

Όπως ήταν αναμενόμενο, ο Αντύπας δεν έχει καμία σχέση με τη μέχρι τότε εικόνα

του βίαιου και άξεστου επιστάτη που αποτελούσε το «μαντρόσκυλο» του εκάστοτε μεγαλοτσιφλικά. Το λεξικό της εφημερίδας «Ανεξάρτητος» την περίοδο του μεσοπολέμου αναφέρει:

«Δεν ήτο ο επιστάτης, το όργανον δηλαδή ενός φεουδάρχου, αλλά ο παλαιός Αντύπας. Καθημερινώς επροπαγάνδιζε την χειραφέτησιν των σκλάβων αγροτών. Έκαμε διαλέξεις, περιοδείας εις τα γύρω χωριά (περιφερείας Πυργετού) και με μίαν λέξιν ύψωσε την σημαίαν του Αγροτισμού. Βεβαίως δεν επροπαγάνδιζε την χωρίς καμμίαν αποζημίωσιν απαλλοτριώσιν των τσιφλικίων αλλά “την παραχώρησιν τούτων εις τους γεωργούς κατόπιν δικαίας και λογικής αποζημιώσεως των τσιφλικιούχων”. Διά την εποχήν εκείνην όμως η προπαγάνδα αυτή ήτο μία επαναστατική προπαγάνδα».

Ο Αντύπας αποδεικνύεται, δηλαδή, όχι επιστάτης του ιδιοκτήτη θείου του, αλλά «επιστάτης» των δικαιωμάτων των κολίγων και των ελευθεριών των ταπεινωμένων. Σύμμαχος σε αυτές του τις ενέργειες βρίσκει τον θείο του, που, παρ' ότι μεγαλοϊδιοκτήτης, συναινεί στις ενέργειες του Αντύπα για περισσότερες παροχές στους κολίγους. Έτσι, με το θείο του ως σύμμαχο βάζει δυναμίτη στον θεσσαλικό κάμπο: Παραχωρεί στους κολίγους εκτάσεις για βοσκοτόπια, για να χτίσουν σπίτια στη θέση των καλυβιών που μένουν μέχρι τότε, τους παραχωρεί το δικαίωμα να κρατούν το 75% της παραγωγής αντί για το 25% που ίσχυε μέχρι τότε, εφαρμόζει τις αργίες, όπως αυτή της Κυριακής πριν ακόμη καθιερωθεί από το κράτος, κάτι που θα γινόταν το 1910, χτίζει σχολεία για τα παιδιά τους, τους οργανώνει σε αγροτικούς συνδέσμους. Ο Γ. Καψάλης στο βιβλίο του «Μαρίνος Αντύπας» αναφέρει χαρακτηριστικά: *«Είναι Κυριακή απόγευμα, ένας τελάλης φωνάζει στους δρόμους του χωριού για τη σύναξη των κατοίκων στην πλατεία. Και είναι εκεί συνταγμένοι άντρες-γυναίκες. Τους μιλάει πως ο Σκιαδαρέσης, ο ιδιοκτήτης, τους χαρίζει τα χρέη, αφού κι αυτός μεσολάβησε. Πως από φέτος (1906) και κάθε χρόνο θα παραδίνουν μόνο το 25% της σοδειάς τους στον ιδιοκτήτη -και όχι το 75%, όπως έκαναν ως τότε. Και πως, όσοι θέλουν, μπορούν -με λογική τιμή- να αγοράσουν όσα στρέμματα θέλουν και να γίνουν ιδιοκτήτες οι ίδιοι. Πανζουρλισμός από εκδηλώσεις χάρης κι ευγνωμοσύνης. Τον θεωρούν “θεό” τους. Δεν προφταίνουν να τον αγκαλιάζουν και να τον φιλούν άντρες, γυναίκες, γεροντάκια, κοπέλες και παιδιά. Τους αναγγέλλει επίσης ότι στο Λασποχώρι θα ιδρύσει Γεωργική Σχολή...».* Παράλληλα αλωνίζει ολόκληρο τον θεσσαλικό κάμπο μιλώντας στους αγρότες για τα δικαιώματά τους στη γη που οι ίδιοι καλλιεργούν και τους κινητοποιεί να απαιτήσουν δυναμικά τη διανομή της γης, με αποκορύφωμα το συλλαλητήριο στο Λασποχώρι αρχές του 1907.

Ο Αντύπας έγινε γρήγορα αρκετά αγαπητός ανάμεσα στους αγρότες, γιατί αποκάλυπτε διαρκώς τα σκάνδαλα και τις καταχρήσεις των τσιφλικάδων και των συνεργατών τους. Είχε ήδη διαμορφώσει μια προσωπική ιδεολογική θεώρηση που ήταν ένα μίγμα κοινωνικού χριστιανισμού, επαναστατικών στοιχείων της σοσιαλδημοκρατίας και αναρχικών ιδεών. Διακήρυσσε ότι η επανάσταση ήταν η μοναδική λύση στα δεινά. Ταυτόχρονα, έκανε και επαναστατική προπαγάνδα στους αγρότες, διατρέχοντας τα χωριά του νομού Λάρισας, με έναν από τους βασικούς του συνεργάτες τον Θανάση Καραλόπουλο. Ήδη από το 1906 το αγροτικό κίνημα στα χωριά της Λάρισας είχε γίνει ιδιαίτερα μαχητικό, με επικεφαλής το γιατρό Καραπαναγιώτη.

Όπως ήταν αναμενόμενο, αυτά τα κηρύγματα και οι πράξεις του Αντύπα κάθε άλλο παρά περνούσαν απαρατήρητα στους μεγαλοτσιφλικάδες, που, ενώ έβλεπαν να έχουν τη συνενοχή της κυβέρνησης και την ανοχή των χωρικών, έβρισκαν ένα απρόσμενο αντίπαλο. Γρήγορα ήρθε σε σύγκρουση με τον Αριστείδη Μεταξά και με τον Κυριακό, οι οποίοι ήταν φίλοι του θείου του και είχαν έρθει στην Ελλάδα μαζί του από τη Ρουμανία. Ταυτόχρονα, οι κρατικοί μηχανισμοί άρχισαν να κινούνται εναντίον του. Στις 6 Σεπτεμβρίου 1906, στο κέντρο της Λάρισας, σε κάποια συγκέντρωση, ο τότε νομάρχης Λάρισας Κ. Νιώτης, τον κατηγορήσε δημόσια. Ο θείος του, ο εξάδελφός του Παναγιώτης Σκιαδαρέσης, και ο Κεφαλλονίτης τηλεγραφητής Τζανάτος, του συμπαραστάθηκαν. Μάλιστα, ο Αντύπας συνελήφθη τότε και δικάστηκε για επαναστατική προπαγάνδα, αλλά η επίσημη κατηγορία ήταν ότι δήθεν επιτέθηκε στο γαιοκτήμονα και βουλευτή Αγιάς, Αγαμέμνονα Σλήμαν (γιος του αρχαιολόγου Ερρίκου Σλήμαν). Ο Αντύπας όμως συνέχισε απτόητος την προπαγάνδα του. Το κέντρο της δράσης του ήταν το χωριό Λασποχώρι, του οποίου όλοι οι κάτοικοι ήσαν με το μέρος του.

Ο ίδιος καταλάβαινε τον κίνδυνο που αντιμετώπιζε και γι' αυτό, άλλωστε, έκανε στους κολίγους τη γνωστή δήλωση με την οποία προέβλεπε τον θάνατό του: *«Εμένα θα με σκοτώσουν, μα όπου κι αν με βρει το κακό να 'ρθείτε να με πάρετε, θέλω και νεκρός να είμαι ανάμεσά σας»*. Γνώριζε ότι οι συστάσεις που του είχαν γίνει από τη Νομαρχία και τη Χωροφυλακή της περιοχής να μην ξεσηκώνει τους κολίγους δεν ήταν παρά προειδοποιήσεις. Αλλά, όπως φάνηκε, ούτε αυτός μπορούσε να κάνει πίσω στις αρχές του ούτε οι μεγαλοτσιφλικάδες μπορούσαν να μην παίξουν τον ιστορικό τους ρόλο, που θα οδηγούσε στο τέλος και στην πτώση τους.

Στις 12 και 23 Φεβρουαρίου, ο Αντύπας έγραψε στην εφημερίδα «Πανθεσσαλική»,

που εκδιδόταν στο Βόλο, τα δύο τελευταία του άρθρα. Στις 8 Μαρτίου 1907, βρισκόταν στη Λάρισα και αργά το βράδυ της ίδιας μέρας έφθασε στον Πυργετό, όπου διέμεινε μαζί με τον Γιάννη Κυριάκο, ο οποίος ήταν επιστάτης των κτημάτων του Αριστείδη Μεταξά. Ο Κυριακού, που συμπεριφερόταν βάνουσα στους κολίγους, μισούσε θανάσιμα τον Αντύπα για τη φιλοαγροτική του συμπεριφορά. Επίσης, είχε τη δυνατότητα να βρίσκεται κοντά του, λόγω του κοινού χώρου εργασίας και διαμονής τους και μπορούσε να τον δολοφονήσει με τρόπο που το έγκλημα είτε να μοιάζει με αυτοάμυνα είτε ως εκκαθάριση προσωπικών λογαριασμών. Έτσι και έγινε. Εκεί ο Κυριακός τον πυροβόλησε στο κεφάλι, τραυματίζοντάς τον ελαφρά, αλλά καθώς ο Αντύπας προσπάθησε να διαφύγει, ο Κυριάκος τον πυροβόλησε από πίσω και ξεψύχησε λίγο αργότερα στην αγκαλιά του ξαδέλφου του, Παναγιώτη Σκιαδαρέση. Ο Κυριάκος συνελήφθη αμέσως και το δικαστήριο προσπάθησε αργότερα να τον απαλλάξει.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΩΡΑ

ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ ΑΝΤΥΠΑ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΔΑΡΙΣΣΑΝ

ΠΟΙΟΣ ΤΟΝ ΕΦΟΝΕΥΣΕ

(ΙΔΙΑΙΤ. ΤΗΛΕΓΡ. ΤΟΥ 'ΕΜΠΡΟΣ,)

ΔΑΡΙΣΣΑ, 9 Μαρτίου.— Χθές τήν νύκτα εις τὸ χωρίον Κωρυγατὸς τῆς Ραφάνης ὁ γνωστός δικηγόρος Μαρτίνος Ἀντύπας, ὁ ρυτίσας ἄλλοτε αὐτόσε τὸν κ. Σχλήμαν, ὡν διευθυντῆς τῶν κτημάτων τοῦ θεῖου τοῦ κ. Σκιαδαρέση, ἐφρονεύθη ὑπὸ τοῦ ἐπιστάτου τοῦ ἐτέρου συνδικατοκλήτου κ. Μεταξῆ ὀνόματι Ἰωάννου Κωρυγατοῦ. Ὁ φόνος διεπράχθη ἐντὸς τοῦ κοιναρίου, συνεκίνησε δὲ μεγάλως τοὺς χωρικοὺς, καθόσον ὁ Ἀντύπας ὑπερησπίζετο αὐτοὺς παρέχων πλείστας εὐκολίας συνεπέει τῶν ὀπίων ἀντεμάχοντο μετὰ τοῦ συνδικατοκλήτου Μεταξῆ.

Ἀσπτομέρεια τοῦ φόνου τούτου ἀγνοοῦνται. Ὁ ἀνακριτὴς κ. Ἀγαθόνικος ἐσπευσε σήμερον ἐπιτόπου. Ὁ ὑπάτος συνελήθη.

ΠΟΣ ΑΝΗΓΕΛΟΝ Η ΕΙΔΗΣΙΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἡ εἴδησις τῆς δολοφονίας ἀνηγγέλη εἰς τὰς Ἀθήνας χθὲς μετὰ μεσημβρίαν διὰ τηλεγράφου πρὸς τὸν κ. Σκιαδαρέσην ἰδιοκτήτην τοῦ τριφυλίου, τὸ ὅποσον διεύθυνεν ὁ Ἀντύπας.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο προήρχετο ἐκ μέρους τοῦ ἀσπίτου τοῦ κ. Σκιαδαρέση, ἦτο δὲ βραχύτατον ἔχον οὕτως:

«Σκιαδαρέση»

Ἄ θ ἦ ν α ς

Ἀντύπας ἐδολοφονήθη σήμερον. Ἀνάγκη νὰ σπεύσητε ἐνταῦθα.

Σκιαδαρέσης»

ΑΝΑΧΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ κ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

Κατόπιν τοῦ τηλεγραφήματος τούτου ὁ θεῖος τοῦ δολοφονηθέντος Μαρ. Ἀντύπα ἀνεχώρησε χθὲς τὴν ἑσπέραν κατασκευασμένως ἐντεῦθεν διὰ ἑσθλῶν καὶ ἐκέθεν εἰς Δάρισσαν.

ΠΟΙΟΣ ΗΤΟ Ο ΔΟΛΟΦΟΝΗΣΙΣ

Ὁ δολοφονηθεὶς Μαρτίνος Ἀντύπας εἶνε γνωστοστῆ ἀθηναϊκῆ φυσιογνωμίας ἡλικίας 33 ἐτῶν περίπου ἐπὶν καταγόμενος ἐκ Κεφαλληνίας.

Ἐς ἀντιπροσωπεύων τῆς σοσιαλιστικῆς ἀρχῆς ἦτο πολὺ γνωστότερος ἐνεῖθα ἢ ὡς δικηγόρος. Ἐν συλλληθηταίσι πολλῶν εἶχεν ὀμιλήσει ὁ Ἀντύπας, ἀλλὰ πὲν ἤλπιζεν οὐδεὶς ὅτι ἐὰν μετεβάλλετο ποτε ἢ οἰκονομικῆ τοῦ κατῆστασις, πὲν θὰ ἀπηργετο τὰς ἀρχὰς ταύτας, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἐν Ἑλλάδι σοσιαλισταὶ εἶνε μόνον ὅσοι εἶνε πτωχοί.

Ὁ Ἀντύπας ἐν ταῦτοις, ὅταν ἐπεσιβόθη τὸν θεῖον τοῦ κ. Σκιαδαρέσην, πλούσιον ὁμογενῆ ἐν Κρουμανίᾳ, καὶ κατέπεισεν αὐτὸν νὰ ἐλθῆ καὶ ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀγοράσῃ τὸ μέγα κτήμα παρὰ τὴν Ἀγυῖαν, τοῦ ὁποίου διωρίσθη διευθυντῆς αὐτῆς ὁ Ἀντύπας, πὲν ἀπέβλασε τὰς ἀρχὰς του. Ἀπ' ἐναντίας συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ κτήματος διὰ νὰ τὰς ἐφχομήσῃ.

Καὶ τὰς ἐφήρμοσε πράγματι μολονότι τοῦτο τῷ ἐστοίχισεν ἤδη τὸν θάνατον.

Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀνέλαθε τὴν διεύθυνσιν τοῦ χωρίου νῆα περιουσίας ζωῆς ἐγκαινιάσθη εἰς τοὺς γεωργικοὺς πληθυσμοὺς. Οἱ χωρικοὶ τοῦ ἐτύγχανον ἀπείρων εὐκολιῶν καὶ αἱ γεωργοὶ τῶν πέριξ κτημάτων βλέποντες τὴν διαφοράν τῆς ζωῆς αὐτῶν καὶ τῶν γεωργῶν τοῦ κ. Σκιαδαρέση διεμαρτυρήθησαν πρὸς τοὺς γαιοκτῆμονας, οὗτοι δὲ κατήγγελλαν τὸν Ἀντύπαν, ἐξ οὗ προσεκλήθη τὸ γνωστόν ἐπιστάτην αὐτοῦ μετὰ τοῦ κ. Σχλήμαν.

Ὁ Ἀντύπας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πολέμου εἶχε μεταβῆ συγχρόνως μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Τιμ. Βάσσου στρατοῦ εἰς Κρήτην μετὰ τὴν φάλαγγα τῶν φοιτητῶν καὶ διεκρίθη διὰ τὴν εὐτολμίαν του. Ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου εἶχε σχηματίσει τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἡ κακὴ ἔκθεσις αὐτοῦ ὠφελετο εἰς τὴν Βασιλείαν καὶ τὴν πεποιθήσιν του ταύτην ὑπεστήριξε δημοσίᾳ εἰς τὰς πολυπληθεῖς διαδηλώσεις, αἱ ὅσαι ἐργαζώθησαν τότε.

Διὰ τοὺς λόγους του εἰς τὰς διαδηλώσεις ἐκείνας τῷ ἀπηγγέλη κατηγορία καὶ ὁ Ἀντύπας κατεδικάσθη εἰς 2 ἐτῶν φυλάκισιν.

Για τις τελευταίες στιγμές του Μαρίνου Αντύπα υπάρχει η συγκλονιστική κατάθεση που έδωσε στην Χωροφυλακή ο άλλος επιστάτης των κτημάτων και ξάδελφος του Αντύπα, Παναγιώτης Σκιαδαρέσης:

«Εκαθήμεθα εις το κάτω πάτωμα της οικίας μας και ετρώγαμεν, ότε περί την 11ην ο Αντύπας εγερθείς μετέβη όπως παραλάβη εκ του δωματίου του επιστολή τινά, πλην εύρε την θύραν του διαδρόμου κλειστή και έκρουσεν όπως του ανοίξουν. Ο εντός κοιμώμενος Ιωάννης Κυριακού εγερθείς του ύπνου ηρνήθη ν' ανοίξη. Έπειτα όμως ανοίξας είπε εις τον Αντύπα ότι ουδέν δικαίωμα έχει να εισέλθη εις την οικίαν του. Εκ τούτου προκλήθη φιλονικία και αντηλλάγησαν βαρείαι φράσεις μετά τας οποίας ο Κυριακού λαμβάνει το όπλον διά του οποίου πυροβολεί και χτυπά τον Αντύπα ελαφρώς εις την κεφαλήν. Ότε όμως ούτος έφευγεν εδέχθη δεύτερον πυροβολισμόν διά δικάννου όπλου εις την οσφυακήν χώραν και πίπτει εις τας αγκάλας μου. Μετά μία ώρα εξέπνευσε λέγων "Ισότης, Αδελφότης, Ελευθερία". Ο φονεύς αμέσως εκλείσθη εις το δωμάτιό του, άλλως θα εφονεύετο υπό των χωρικών, οίτινες ελάτρευαν τον Αντύπα. Μετ' ολίγον ο φονεύς παρεδόθη εις τον καταφθάσαντα αστυνόμον».

Βέβαια, ο αστυνόμος, κάθε άλλο παρά είχε πρόθεση να δώσει την ορθή διάσταση των πραγμάτων και να βοηθήσει στην παραδειγματική τιμωρία του δολοφόνου. Έτσι, τηλεγράφησε στο υπουργείο Εσωτερικών ότι «Αντύπας ραπίσας Κυριακού εφονεύθη αμυνομένου». Στο ίδιο πνεύμα κινήθηκε και ο Τύπος είτε από σκοπιμότητα, είτε λόγω της πληροφόρησης που είχε από τις αρχές, είτε και για τους δύο λόγους μαζί. Στην εφημερίδα «ΕΜΠΡΟΣ» αναφέρεται (10 Μαρτίου 1907): «Ο φόνος του δικηγόρου Μαρίνου Αντύπα εις τον Πυργετόν του Ολύμπου παρήγαγε βαθυτάτην συγκίνησιν... Ο Αντύπας, αντιπρόσωπος του Σκιαδαρέση μετέβη τη νύκτα εις το κοινόν κονάκιον ζητών να ανοίξη τη θύραν ενός διαφιλονικουμένου δωματίου, ην έκλεισε ο Κυριακού, επιστάτης του ετέρου συνιδιοκτήτου κ. Μεταξά. Ο Μαρίνος εισελθών εις το δωμάτιον του ύπνου του Κυριακού απειλητικώς ενέβαλε τον τελευταίον εις φόβον. Ο Κυριακού ήρπασε τότε το κρεμασμένον αγγλικόν όπλον Βίντσεστερ και επυροβόλησε δις πλήξας τον Αντύπαν εις την κεφαλήν και εις το ισχύον. Ο Αντύπας έπεσεν αμέσως άπνους». Στις 10 Μαρτίου 1907, η προσκείμενη στο Παλάτι εφημερίδα «ΕΣΤΙΑ» προέβαινε σε έναν άκρως ενδιαφέροντα πολιτικό υπαινιγμό, με αφορμή την δολοφονία του Αντύπα: «Η είδηση περί του φόνου του δικηγόρου Μ. Αντύπα εις το κτήμα Σκιαδαρέση εν Θεσσαλία προξένησεν εντύπωσιν εν Αθήναις, όπου ανεξαρτήτως των σοσιαλιστικών ιδεών του, ο Αντύπας απήλαυε συμπαθειών. Ο ατυχής δικηγόρος πίπτει θύμα ατυχώς αυτών των αρχών του, τας οποίας από έτους και

πλέον εφήρμοζεν εις το μέγα κτήμα του θείου του το οποίον διηύθυνε. Τούτο αποδεικνύει, ότι ο Σοσιαλισμός εν Ελλάδι μόνο εις ιδέας πρέπει να υπάρξη, και να τηρήται απόστασις από της εφαρμογής των αρχών του». Ο υπαινιγμός ήταν σαφής κι έμοιαζε περισσότερο με απειλή: Εκείνον που θα επιχειρήσει να εφαρμόσει σοσιαλιστικές ιδέες τον περιμένει ο θάνατος.

Ο δολοφόνος του Αντύπα, πήρε γι' αυτή την πράξη την αμοιβή των 12.200 δραχμών. Ήταν μια πράξη που κόστισε στους μεγαλοτσιφλικάδες πολύ φτηνά το 1907, αλλά πολύ ακριβά το 1910 με την επανάσταση των κολίγων. Η σορός του Μαρίνου Αντύπα εκτέθηκε σε λαϊκό προσκύνημα στο ξενοδοχείο Μουστάκα στη Λάρισα και στις 11 Μαρτίου 1907 ξεκίνησε μια πομπή χιλιάδων οργισμένων αγροτών μέχρι την εκκλησία. Εκφωνήθηκαν αρκετοί λόγοι και ετάφη στο Λασποχώρι. Στις 18 Μαρτίου 1907 έγινε στις Στήλες του Ολυμπίου Διός στην Αθήνα, πολιτικό μνημόσυνο για τον Μαρίνο Αντύπα, στο οποίο συμμετείχαν 300 περίπου άτομα. Ο Κυριακού παραπέμφθηκε στο Κακουργιοδικείο της Λάρισας και αθωώθηκε για την δολοφονία του Αντύπα. Ο θείος του Σκιαδαρέσης, πικραμένος για τον χαμό του ανιψιού του, πούλησε το τσιφλίκι του κι έφυγε.

Έτσι χάθηκε αυτός ο πραγματικός αγωνιστής και διαφωτιστής των κολίγων, η ψυχή της αγροτιάς του θεσσαλικού κάμπου, σε ηλικία μόλις 35 ετών. Με τον θάνατό του θα γίνει ο πρώτος μάρτυρας του αγροτικού ξεσηκωμού και ο πρώτος ουσιαστικά νεκρός της μεγάλης εξέγερσης του Κιλελέρ, που θα ξεσπάσει στην επέτειο των τριών χρόνων από τον βίαιο και άδικο χαμό του, στις 6 Μαρτίου 1910.

Η δράση του Μαρίνου Αντύπα στον θεσσαλικό κάμπο και η κατ' εντολήν δολοφονία του απ' τους τσιφλικάδες, μεταφέρθηκε με κάποιες παραλλαγές και στον κινηματογράφο, με την γνωστή ταινία «Το χώμα βάφτηκε κόκκινο», όπου τον Αντύπα υποδύεται ο Νότης Περγιάλης.

Πηγές

pylaros.gr | rizospastis.gr (1, 2) | livepedia.gr | vrahokipos.net | laodimos.com (Εφημερίδα «Ποντίκι») | el.wikipedia.org | 7gym-laris.lar.sch.gr | kefaloniainfo.com | alfavita.gr | nlg.gr